

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 14, Sayı: 179, Ağustos 2026, s. 307-324

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.94637>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
2.06.2026

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.08.2026

Emrullah SALCAN

Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Bilimler Eğitimi
emrullahsalcan@gmail.com
Ocid: 0009000856177944

Ahmet YILDIRIM

Dicle Üniversitesi
ahmeyildirim21@gmail.com
Orcid: 0009-0006-5371-3030

COĞRAFYA EĞİTİMİNDE MÜZE PEDAGOJİSİ: DİYARBAKIR İÇ KALE MÜZE KOMPLEKSİ ÖRNEĞİ

Öz

Bu çalışma, coğrafya eğitimi kapsamında düzenlenen müze ziyaretlerinin öğrencilerin öğrenme süreçlerine ve ders kazanımlarına olan etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Diyarbakır Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 83 öğrencinin katılımıyla yürütülen araştırmada, İç Kale Müzesi ziyareti betimsel tarama yöntemiyle incelenmiştir. Bulgular, müze gezilerinin öğrencilerin akademik başarıları, derse yönelik motivasyonları ve mekânsal farkındalıkları üzerinde kapsamlı ve olumlu etkiler bıraktığını göstermiştir. Öğrencilerin %70'i gezi sonrası coğrafya dersine olan ilgisinin arttığını, %88'i ise müzelerin etkili bir ders dışı öğretim ortamı olduğunu belirtmiştir. Ziyaretlerin özellikle Kültürel Coğrafya, Doğa ve Çevre Bilinci ile Ekonomik Coğrafya gibi soyut konuların somutlaştırılmasında stratejik önem taşıdığı ve yerel aidiyet duygusunu güçlendirdiği saptanmıştır. Araştırmanın en kritik sonuçlarından biri, öğrencilerin %54'ünün ziyaret öncesi hazırlık yapmamış olmasıdır; bu durum müze pedagojisinin planlama aşamasının okullarda daha nitelikli yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak müze ziyaretleri, teorik bilgiyi kalıcı kılan bir

yöntem olarak okul-müze iş birliğiyle müfredata daha etkin şekilde entegre edilmelidir.

Anahtar kelimeler: Eğitimde Müze, Coğrafya eğitimi, Diyarbakır, İçkale Müzesi, Öğrenci Görüşleri.

MUSEUM PEDAGOGY IN GEOGRAPHY EDUCATION: THE EXAMPLE OF DIYARBAKIR INNER CITADEL MUSEUM COMPLEX

Abstract

This study aims to analyze the impact of museum visits, organized within the scope of geography education, on students' learning processes and course outcomes. The research, conducted with the participation of 83 students from Diyarbakır Şehit Abdulvahap Çokur Anatolian High School, examined the visit to the Inner Castle Museum using a descriptive survey method. The findings showed that museum visits had comprehensive and positive effects on students' academic achievement, motivation towards the course, and spatial awareness. 70% of the students stated that their interest in geography increased after the visit, and 88% indicated that museums are an effective extracurricular learning environment. It was determined that the visits are of strategic importance in concretizing abstract subjects such as Cultural Geography, Nature and Environmental Awareness, and Economic Geography, and that they strengthen the sense of local belonging. One of the most critical findings of the research is that 54% of the students did not prepare before the visit; this reveals that the planning phase of museum pedagogy needs to be carried out more effectively in schools. In conclusion, museum visits, as a method of reinforcing theoretical knowledge, should be more effectively integrated into the curriculum through school-museum collaboration.

Keywords: Museums in Education, Geography Education, Diyarbakır, İçkale Museum, Student Opinions.

1. GİRİŞ

Müzeler, insanlığın tarihsel ve kültürel mirasını koruma altına alan, sergileyen ve bu birikimi sonraki nesillere aktaran stratejik eğitim kurumlarıdır. Etimolojik kökeni Antik Yunan'daki ilham perilerini temsil eden "mousa" kavramına dayanan bu yapılar, tarihsel süreçte pasif birer eser deposu olmaktan çıkarak, toplumsal ve bireysel gelişimi destekleyen dinamik öğrenme merkezleri kimliği kazanmıştır (Çal, 2009). Çağdaş eğitim yaklaşımları içerisinde müzeler; öğrencinin sürece aktif katılımını sağlayan, disiplinler arası bir bakış açısı geliştiren ve bireyin yaşayarak öğrenmesine imkân tanıyan bilişsel, duyuşsal ve devinişsel birer uygulama sahası olarak konumlandırılmaktadır (Karadoğan & Salcan, 2024; Kısa & Gazel, 2016).

Geleneksel eğitim ortamlarında çoğunlukla teorik ve soyut kalan bilgiler, müze atmosferindeki maddi objeler ve görsel materyaller sayesinde somutluk kazanmaktadır. Yapılandırmacı eğitim modeline göre öğrenme yalnızca dört duvarla çevrili sınıflarda gerçekleşen bir faaliyet değildir; aksine bireyin çevresiyle doğrudan temas kurduğu her alan öğrenme sürecinin bir parçasıdır (Egüz, 2012; Ünlü, 2023). Bu bağlamda müzeler, formal eğitimi tamamlayan en etkili informal öğrenme alanları arasında yer alarak öğrencilere gözlem

yapma, analiz etme ve eleştirel yorum geliştirme gibi beceriler kazandırmaktadır (Gülbetekin, 2021; Karadoğan & Salcan, 2024).

Coğrafya disiplini açısından değerlendirildiğinde müzeler; doğa ile insan arasındaki kadim etkileşimi, yerleşme düzenini ve mekânsal ilişkileri görselleştirmek adına eşsiz fırsatlar sunar. Kayaç türleri, jeolojik dönemler ve kültürel miras gibi müfredat kazanımlarının müze sahasında bizzat incelenmesi, teorik bilgilerin gerçek hayatla bütünleşmesini sağlar. Bu yönüyle müzeler, coğrafya dersi için bir nevi "uygulama laboratuvarı" görevi görerek öğrenilen bilgilerin kalıcılığını artırmakta ve öğrencilerin derse olan merakını pekiştirmektedir (Artut, 2004; Ünlü, 2023).

Türkiye’de modern müzecilik anlayışının gelişimi Batı dünyasına kıyasla daha geç bir takvimde gerçekleşmiş olsa da son yıllarda bu alanda kayda değer adımlar atılmıştır (Çal, 2009). Ancak ülkemizin sahip olduğu muazzam tarihsel zenginliğe rağmen müzelerin eğitim süreçlerine entegrasyonu henüz beklenen seviyeye ulaşamamıştır. Alan yazındaki bulgular; coğrafya öğretmenlerinin saha gezileri düzenlerken yoğun bürokratik işlemler, ulaşım engelleri, ekonomik yetersizlikler ve yüksek sınıf mevcutları gibi çeşitli zorluklarla mücadele etmek durumunda kaldığını göstermektedir (Gülbetekin, 2021; Kısa & Gazel, 2016).

Pek çok kadim medeniyete ev sahipliği yapmış olan Diyarbakır gibi tarihi kentlerde müzeler, salt turistik alanlar olmanın ötesinde, toplumsal belleği muhafaza eden hayati yaşam sahalarıdır. Bu bağlamda Diyarbakır İç Kale Müze Kompleksi, şehrin coğrafi ve tarihsel kimliğini yansıtan stratejik bir merkez konumundadır. Bu sebeple, gençlerin bu mekânı coğrafi bir perspektifle nasıl anlamlandırdıkları ve gerçekleştirilen müze ziyaretlerinin ders hedefleri üzerindeki etkisi, dikkate değer bir bilimsel inceleme alanı oluşturmaktadır.

Bu çalışma, Diyarbakır’ın Kayapınar ilçesindeki Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi öğrencilerinin coğrafya müfredatı dahilinde katıldıkları müze gezilerine dair algılarını analiz etmeyi hedeflemektedir. Salcan (2026) tarafından yürütülen araştırmada; ziyaret sürecinin öğrencilerce nasıl değerlendirildiği, bu gezilerin akademik başarı ve derse duyulan ilgiye yansımaları ile müfredat kazanımlarına sağladığı katkılar detaylandırılmıştır. Ayrıca öğrenci tutumlarının cinsiyet, sosyo-ekonomik şartlar ve sınıf seviyesi gibi demografik faktörlere göre gösterdiği farklılıklar da mercek altına alınmıştır.

Araştırma, coğrafya öğretimi ve müze pedagojisi literatürüne çok yönlü katkılar sunmaktadır. Öncelikle, müzelerin soyut bilgileri somutlaştırma işlevini kanıtlayarak okul dışı öğrenme ortamlarının önemine dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Diyarbakır İç Kale Müze Kompleksi’ne dair güncel veriler sunarak yerel çalışmalara kaynaklık etmektedir. Çalışmanın bir diğer kritik yönü ise, eğitimcilerin saha gezilerinde deneyimledikleri aksaklıkları saptayarak çözüm önerileri geliştirmesidir; bu da öğrencilerin yaşadıkları çevreye yönelik aidiyet duygularını ve kültürel miras bilinçlerini pekiştirmek açısından stratejik öneme sahiptir.

Bu araştırma, 2024–2025 eğitim döneminde ilgili lisede öğrenim gören ve geziye iştirak eden 83 öğrenciyle sınırlandırılmıştır. Elde edilen bulgular münhasıran Diyarbakır İç Kale Müze Kompleksi ölçeğinde yorumlanmış; analizler coğrafya dersi kazanımları odaklı tutularak disiplinler arası etkileşimler kapsam dışında bırakılmıştır. Araştırma sürecinde kullanılan ölçme araçlarının geçerli olduğu, katılımcıların içtenlikle yanıt verdiği ve örneklemin çalışma evrenini temsil kabiliyetine sahip olduğu varsayılmaktadır.

Müzeler, öğrencileri sınıf atmosferinin alışlagelmiş statik yapısından uzaklaştırarak, onlara eğitim sürecinde bizzat rol alma şansı tanıyan nitelikli öğrenme sahalarıdır (Bozdoğan, 2018; Yılmaz, 1996). Bu çalışma, coğrafya disiplini ve müze pedagojisi çerçevesinde aşağıda belirtilen temel unsurlar bakımından kritik bir öneme sahiptir:

- **Öğrenmenin Kalıcılığına ve Somutlaşmasına Katkısı:** Coğrafya derslerinde kazanılan kuramsal bilgilerin müze ortamındaki somut materyaller ve görsel objelerle pekiştirilmesi, edinilen kazanımların bellekte daha kalıcı hale gelmesini sağlar (Güler, 2008; Karadoğan & Salcan, 2024). Müze ortamları, ders müfredatındaki soyut kavramları görselleştirerek öğrencilerin bilgiyi daha kolay içselleştirmesine olanak tanıyan birer "uygulama laboratuvarı" işlevi görmektedir (Artut, 2004; Ünlü, 2023; Salcan, 2026).
- **Alanyazına Güncel Veri Sunumu:** Diyarbakır özelinde resmi müze sayısının yakın tarihe dek kısıtlı kalması ve İç Kale Müze Kompleksi gibi modern yapıların kentin sosyo-kültürel değişimindeki ağırlığı, bu bölgeye yönelik bilimsel çalışmaların değerini artırmaktadır. Bu araştırma, şehrin tarihsel ve coğrafi kimliğini yansıtan İç Kale Müzesi üzerine taze veriler ortaya koyarak, coğrafya eğitiminde müze kullanımı konusundaki yerel literatür boşluğunu doldurmayı amaçlamaktadır.
- **Uygulama Engellerinin Saptanması ve Çözüm Arayışı:** Mevcut akademik çalışmalar; öğretmenlerin saha gezileri planlarken bürokratik işlemler, ulaşım zorlukları, ekonomik kısıtlar ve kalabalık sınıflar gibi ciddi engellerle mücadele ettiğini göstermektedir (Gülbetekin, 2021; Kısa & Gazel, 2016). Araştırmanın bu zorlukları Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi örneğiyle detaylandırması, müze-okul etkileşimini daha verimli kılacak stratejik çözüm önerilerinin geliştirilmesine imkân tanıyacaktır (Gülbetekin, 2021; Salcan, 2026).
- **Aidiyet Duygusu ve Kültürel Miras Farkındalığı:** Müze ziyaretleri, gençlerin kendi öz kültürlerinden kopmalarını önleyerek onlara yaşadıkları çevreye dair derinlikli bir tarihsel perspektif kazandırır (Paykoç & Baykal, 2000). Bu çalışma, öğrencilerin Diyarbakır'ın kadim mirasını yerinde deneyimleyerek kentlerine karşı aidiyet hissetmeleri ve kültürel değerleri muhafaza etme bilinci kazanmaları açısından son derece değerlidir (Salcan, 2026; Üztemur vd., 2018).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, mevcut bir durumu veya olguları kendi doğal şartları içerisinde betimlemeyi amaçlayan betimsel araştırma deseni (tarama modeli) temelinde kurgulanmıştır. Bu araştırma deseni; katılımcı grubun belirli konulara yönelik tutumlarını, inançlarını, eğilimlerini veya görüşlerini sistematik bir şekilde saptamayı hedeflemektedir. İlhan ve Gezer (2021), bu süreçte elde edilen verilerin raporlaştırılmasında aritmetik ortalama, frekans ve yüzde gibi betimsel istatistik tekniklerinin kullanılmasının, karmaşık veri setlerini daha anlaşılır ve sistemli hale getirdiğini ifade etmektedir.

Betimsel nitelikteki bilimsel çalışmalarda, hedef evren hakkında genel bir kanıya varmak amacıyla veri toplama aracı olarak anket formlarına başvurulması alan yazında oldukça yaygın bir yaklaşımdır (Taşdemir, 2019). Salcan (2026) tarafından yürütülen bu çalışmada da coğrafya müfredatı dahilinde gerçekleştirilen müze ziyaretlerinin öğrenci perspektifinden

değerlendirilmesi amaçlandığı için, mevcut durumu en iyi yansıtacak yöntem olarak betimsel tarama modeli tercih edilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu

Bu araştırmanın hedef evrenini, 2024-2025 eğitim-öğretim döneminde Diyarbakır'ın merkez Kayapınar ilçesinde bulunan Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi bünyesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise, söz konusu okulun her sınıf düzeyinden sürece gönüllü olarak katılan toplam 83 öğrenciden meydana gelmektedir. Çalışma kapsamında katılımcıların profilini netleştirmek adına; sınıf seviyesi, cinsiyet dağılımı, anne ve baba eğitim durumları ile ailenin aylık gelir düzeyi gibi temel demografik değişkenlere ilişkin veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet durumu, sınıf düzeyleri, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyleri değişkenlerine göre yüzdelik dağılımları ve frekanslarına ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Örneklem grubunun demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Kişisel Bilgiler		f	%
Cinsiyet	Kadın	51	61,4
	Erkek	32	38,6
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	20	24,1
	10.Sınıf	21	25,3
	11.Sınıf	20	24,1
	12.Sınıf	22	26,5
Anne Eğitim Durumu	Okur/Yazar Değil	4	4,8
	Okur/Yazar	11	13,3
	İlkokul	33	39,8
	Lise	25	30,1
	Lisans	6	7,2
	Yüksek lisans/Doktora	4	4,8
Baba Eğitim Durumu	Okur/Yazar Değil	0	0
	Okur/Yazar	6	7,2
	İlkokul	30	36,1

Ailenin Gelir Düzeyi (Haneye giren kazanç -Aylık)	Lise	28	33,7
	Lisans	16	19,3
	Yüksek lisans/Doktora	3	3,6
	Düşük (0 – 20.000 TL)	14	16,9
	Orta (20.000-65.000TL)	54	65,1
	Yüksek (65.000-200.000TL)	15	18,1
	Çok Yüksek (200.000 TL ve üstü)	0	0

Tablo 1'e bakıldığında cinsiyet değişkeninde erkek katılımcılar %38,6 iken, kadın katılımcılar %61,4 oranında araştırmaya katılmışlardır. Sınıf düzeyi oranında her sınıf düzeyinden yaklaşık 20 öğrenci katılmıştır. Anne eğitim durumunda okur yazar olmayan anneler bulunmasına rağmen, baba eğitim durumunda okur yazar olmayan baba bulunmamaktadır. Ancak Yüksek lisans/Doktora yapanların anne sayısının baba sayısından fazla olduğu görülmektedir. Ailenin gelir düzeyi incelendiğinde ankete katılan öğrenci ebeveynlerinin orta düzeyde gelire sahip olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, lise düzeyindeki öğrencilerin coğrafya müfredatı çerçevesinde iştirak ettikleri müze ziyaretlerine dair tutumlarını, kişisel görüşlerini ve bu sürecin ders hedeflerine olan etkilerini saptamak amacıyla temel veri toplama enstrümanı olarak yapılandırılmış bir "anket formu" kullanılmıştır. Bilimsel yöntem açısından anketler; bireylerin veya toplulukların belirli bir olgu karşısındaki eğilimlerini, algılarını ve inanç sistemlerini sistematik bir biçimde ortaya koyan ölçme araçlarıdır (Karasar, 2016; Yılmaz & Şeker, 2011). Salcan (2026) tarafından uygulanan bu formun tasarımı, hem katılımcı grubun sosyo-demografik özelliklerini detaylıca betimlemesine hem de araştırma problemlerine doğrudan, net ve anlaşılır veriler sağlayacak kapsam geçerliliğine sahip olmasına azami dikkat gösterilmiştir.

Araştırmanın temel veri toplama enstrümanı olan anket formu, bütüncül ve derinlemesine bir analiz sunabilmek adına birbirleriyle ilişkili dört ana bölümden teşkil edilmiştir:

- **Birinci Bölüm:** Katılımcıların demografik ve kişisel profillerini belirlemeye yönelik 5 maddeden oluşmaktadır. Bu aşamada öğrencilerin sınıf seviyesi ve cinsiyet verilerinin yanı sıra; ailenin kültürel birikimini ve iktisadi gücünü simgeleyen ebeveyn eğitim durumu ile aylık gelir düzeyi değişkenlerine odaklanılmıştır (Kısa & Gazel, 2016; Yılmaz & Şeker, 2011).
- **İkinci Bölüm:** Öğrencilerin müze ziyaretlerine yönelik genel eğilim ve yaklaşımlarını ölçmek amacıyla hazırlanan, 5'li Likert tipinde 16 maddelik bir ölçekten meydana gelmektedir. Katılımcıların sunulan ifadelerle yönelik kanaatleri; "kesinlikle katılıyorum" ile "kesinlikle katılmıyorum" arasında değişen bir skalada derecelendirilmiştir (Ünlü, 2023; Yılmaz & Şeker, 2011).

- **Üçüncü Bölüm:** Müze deneyimini süreç odaklı (ziyaret öncesi hazırlık, uygulama esnası ve gezi sonrası yansımalar) irdeleyen 3 soruyu kapsamaktadır. Bu bölümde ön hazırlık ve gezi sonrası ders ilgisindeki değişim "Evet/Hayır" şeklinde sorgulanırken; öğrencilerin ziyaret sırasındaki odaklanma düzeylerini saptamak amacıyla en çok etkilendikleri üç eseri ismen belirtmeleri istenmiştir (Özer, 2018; Salcan, 2026).
- **Dördüncü Bölüm:** Müze gezisinin coğrafya müfredatı ve temel kazanımlarıyla (kültürel coğrafya, doğa-çevre bilinci, jeolojik süreçler vb.) olan korelasyonunu sorgulayan 4 maddelik bölümdür (Gülbetekin, 2021; Salcan, 2026). Bu kısımda, birden fazla cevabın işaretlenebildiği çok seçenekli soruların yanı sıra; gezinin niteliksel etkisini belirleyen kategorik sorular ve öğrencilerin araştırmaya dahil etmek istedikleri özgün fikir ile çözüm önerilerini ifade edebilecekleri açık uçlu sorulara yer verilmiştir (Eşki, 2022; Salcan, 2026).

2.4. Veri Analizi

Araştırma sürecinde derlenen nicel ve nitel verilerin çözümlenmesinde, verilerin doğasına ve araştırma sorularına en uygun istatistiksel ve içeriksel analiz yöntemleri tercih edilmiştir. Anket formundaki kapalı uçlu maddelerden elde edilen sayısal veriler, istatistik yazılım programları kullanılarak betimsel istatistik teknikleriyle analiz edilmiştir. Örneklemi oluşturan öğrencilerin demografik profillerini ve anket maddelerine yönelik eğilimlerini saptamak amacıyla frekans (*f*) ve yüzde (%) dağılımlarından yararlanılmıştır. Bu yöntem, karmaşık ve ham verilerin sistemli bir yapıya dönüştürülerek okuyucu için şeffaf ve anlaşılır bir çerçeve sunmasını sağlamaktadır (Özgüven, 1994, akt. Yılmaz & Şeker, 2011). Analiz sonuçları, eğilimlerin netleştirilmesi amacıyla tablo ve grafikler aracılığıyla görselleştirilmiştir. Ayrıca, beşli Likert tipi ölçek maddelerinin değerlendirilmesinde, katılımcı görüşlerinin yoğunlaştığı noktaları belirlemek adına aritmetik ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (*ss*) değerleri hesaplanmıştır.

Anketin açık uçlu soruları vasıtasıyla toplanan nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniği benimsenmiştir. Bu süreçte veriler, araştırma amaçları doğrultusunda önceden yapılandırılan temalar ve konular çerçevesinde özetlenerek yorumlanmıştır. Analiz çıktılarının geçerliliğini ve inandırıcılığını pekiştirmek, ayrıca öğrencilerin sürece dair özgün bakış açılarını doğrudan yansıtabilmek adına katılımcı ifadelerinden seçilen doğrudan alıntılara (quotations) yer verilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Bu yaklaşım sayesinde araştırma bulguları sadece istatistiksel verilerle sınırlı kalmamış, öğrencilerin müze deneyimleri derinlemesine ve somut örneklerle sunulmuştur.

2.5. Araştırma Etiği

Araştırmanın veri toplama süreci, Dicle Üniversitesi Etik Kurulu onayı ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan uygulama izinleriyle başlatılmıştır. Çalışma, 2024-2025 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde, 10 Şubat ile 13 Nisan tarihleri arasında Diyarbakır'da yürütülmüştür. Diyarbakır Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi'nin tüm sınıf düzeylerinden gönüllülük esasıyla seçilen 83 öğrenci için veli onay formları ve kaymakamlık izni alınmıştır. Öğrenciler, öğretmenleri eşliğinde Diyarbakır İç Kale Müzesi'ne götürülerek müze gezisi gerçekleştirilmiştir. Gezi tamamlandıktan hemen sonra öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve anket formları yüz yüze uygulanarak doldurmaları istenmiştir. Tüm süreç boyunca çalışmanın gönüllülük esasına dayalı olduğu vurgulanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1.Müze Gezilerinin Coğrafya Dersi Kapsamında Değerlendirilmesine Yönelik Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Müze gezilerinin coğrafya dersi kapsamında değerlendirilmesine yönelik bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Müze Gezilerinin Coğrafya Dersi Kapsamında Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

Maddeler	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle Katılmıyor	Ortalama	Standart sapma
	<i>f</i> (%)	<i>f</i> (%)	<i>f</i> (%)	<i>f</i> (%)	<i>f</i> (%)		
1. İç Kale Müze gezisi, Coğrafya derslerindeki bazı konuları daha iyi anlamamızı sağladı.	32 (38.6)	32 (38.6)	13 (15.7)	4 (4.8)	2 (2.4)	4.06	0.98
2. Müzedeki eserlerin açıklamaları ve sergileme biçimleri gayet açıklayıcı ve düzenliydi.	36 (43.4)	35 (42.2)	8 (9.6)	2 (2.4)	2 (2.4)	4.22	0.89
3. Müze gezilerinde organizasyon, süre ve bilgilendiricilik gayet iyiydi.	26 (31.3)	26 (31.3)	18 (21.7)	6 (7.2)	7 (8.4)	3.70	1.22
4. Müze gezisinde öğrendiğimiz bilgiler coğrafya ders konularıyla örtüşmektedir.	17 (20.5)	37 (44.6)	17 (20.5)	7 (8.4)	6 (6.0)	3.65	1.08
5. Müze gezisinde eserlere dair bilgiler ilgi çekici ve öğreticiydi.	40 (48.2)	30 (36.1)	9 (10.8)	3 (3.6)	1 (1.2)	4.27	0.88
6. Müze Gezisindeki gördüğüm eserler ve katıldığım aktiviteler, öğrendiklerimi pekiştirmeme yardımcı oldu.	34 (41.0)	21 (25.3)	17 (20.5)	7 (8.4)	4 (4.8)	3.89	1.17
7. Coğrafya dersi kapsamında bundan sonra da müze gezileri yapılmalıdır.	58 (69.9)	13 (15.7)	10 (12.0)	1 (1.2)	1 (1.2)	4.52	0.84
8. Müze gezilerinin zaman kaybı olduğunu düşünüyorum.	4 (4.8)	3 (3.6)	3 (3.6)	8 (9.6)	65 (78.3)	1.47	1.06

9. Okulların düzenlemiş olduğu müze gezileri dışında da zaman buldukça müzeler ziyaret edilmelidir.	39 (47.0)	31 (37.3)	6 (7.2)	7 (8.4)		4.23	0.91
10. Müzelere ulaşım kolay olmalıdır	54 (65.1)	19 (22.9)	7 (8.4)	2 (2.4)	1 (1.2)	4.48	0.84
11. Online müze ya da Dijital müzeler sayesinde artık müzeleri ziyaret etmemize gerek kalmadığını düşünüyorum.	8 (9.6)	7 (8.4)	11 (13.3)	23 (27.7)	34 (41.0)	2.18	1.31
12. Müze gezisi esnasında eserler sergilenirken bilgi kartı ve tanıtım levhalarındaki bilgiler gayet açıklayıcı ve anlaşılırdı.	30 (36.1)	36 (43.4)	13 (15.7)	2 (2.4)	2 (2.4)	4.08	0.91
13. Müze gezilerinin eğitim amaçlı değil daha çok bir etkinlik olduğunu düşünüyorum.	10 (12.0)	17 (20.5)	35 (42.2)	14 (16.9)	7 (8.4)	3.11	1.09
14. Müzelerde dokunmatik QR kod ve sesli materyallerin olması öğrenmeyi kolaylaştırdı.	26 (31.3)	29 (34.9)	16 (19.3)	8 (9.6)	4 (4.8)	3.78	1.13
15. İç Kale Müzesi'ni ziyaret etmeyi arkadaşlarıma ve bütün öğrencilere tavsiye ediyorum.	52 (62.7)	18 (21.7)	6 (7.2)	4 (4.8)	3 (3.6)	4.35	1.05
16. Müze gezisi ile Tarih – Coğrafya – Arkeoloji- Sanat gibi birçok alanın birbiriyle bağlantılı olduğunu düşünüyorum.	47 (56.6)	26 (31.3)	5 (6.0)	3 (3.6)	2 (2.4)	4.36	0.93

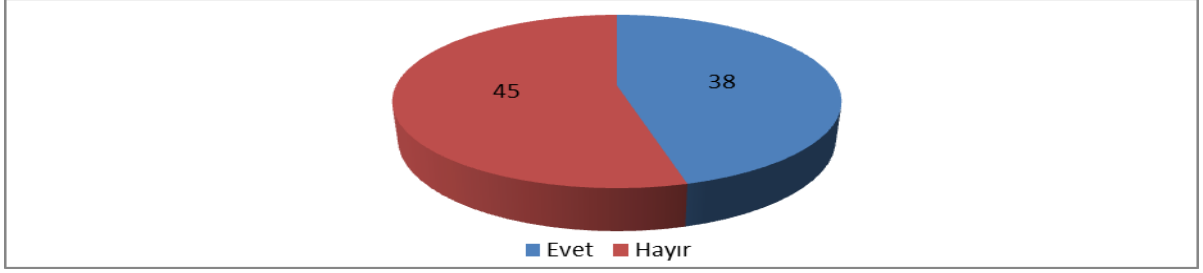
Diyarbakır İç Kale Müzesi ziyaretine yönelik öğrenci geri bildirimleri, bu tür saha gezilerinin coğrafya dersindeki soyut kavramları somutlaştırarak anlamayı kolaylaştırdığını (4.06) ve edinilen bilgileri pekiştirdiğini (3.89) kanıtlamaktadır. Araştırma bulgularına göre öğrenciler, müze içerikleri ile ders konularının yüksek düzeyde örtüştüğünü (3.65) savunmakta; eser açıklamalarını (4.22) ve bilgi levhalarını (4.08) oldukça anlaşılır bulmaktadır. QR kod ve sesli materyal kullanımının öğrenme sürecine katkısı olumlu karşılanırken (3.78), dijital müzelerin fiziksel ziyaretin yerini tutamayacağı (2.18) açıkça ifade edilmiştir.

Gezilerin bir zaman kaybı olduğu (1.47) veya sadece eğlence amaçlı yapıldığı (3.11) yönündeki görüşlere katılmayan öğrenciler, bu deneyimin tarih, coğrafya ve sanat gibi farklı disiplinler arasındaki bağı (4.36) güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Sonuç olarak katılımcılar, coğrafya müfredatı kapsamında müze ziyaretlerinin devam etmesini (4.52) ve ulaşım imkânlarının iyileştirilmesini (4.48) talep ederek, bu deneyimi diğer öğrencilere de güçlü bir şekilde tavsiye etmektedirler (4.35).

3.2. Diyarbakır İç Kale (Arkeoloji Müzesi) Müzesine Yapılan Geziden Önce Müzeyle İlgili Araştırma Yapılıp/Yapılmadığına İlişkin Bulgular

Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi öğrencilerinin 22 Şubat 2025 tarihinde Diyarbakır İç Kale Müzesine gerçekleştirdikleri gezi öncesinde araştırma yapıp yapmadıklarına

dair bulgular Şekil 1’de sunulmuştur.

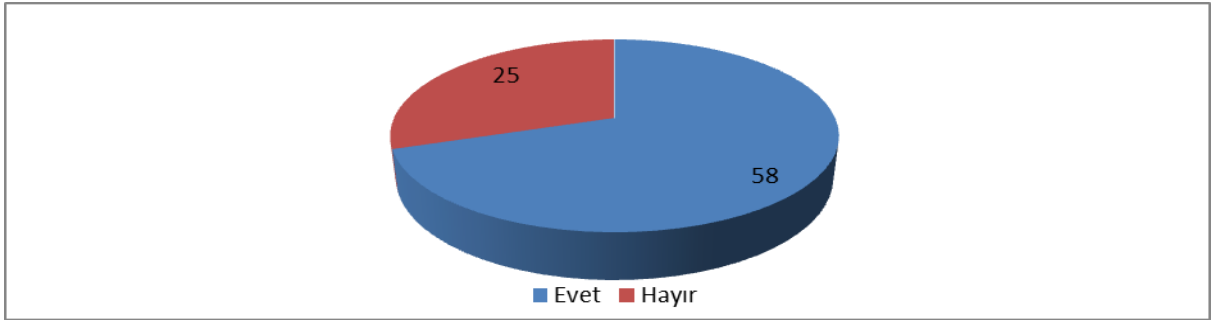
Şekil 1’de görüldüğü üzere öğrencilerin Diyarbakır İç Kale Müzesine gerçekleştirecekleri gezi öncesinde araştırma yapıp yapmadıklarına dair bilgilere bakıldığında öğrencilerin 45’i yani % 54’ü daha önce araştırma yapmadığını 38’inin yani % 46’sının ise daha önce araştırma yaptığı görülmektedir.

3.3. Müze Gezisi Esnasında Öğrencileri En Çok Etkileyen Eserlere İlişkin Bulgular

Coğrafya dersi kapsamında yapılan müze gezilerinde öğrencileri en çok etkileyen üç esere ilişkin bulgulara baktığımız zaman öğrencileri en çok etkileyen eser Para (27) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla İskelet (23), Yerleşim (17), Takılar (17), Miğfer (10) izlemektedir. Taşlar (9), Bazalt (6), Silahlar (5), Obsidyen (5) ve Harita (4) gibi eserler takip etmektedir. Şekil incelendiğinde figür (1), Mühür (1), Sandık (1) vb. eserler ise öğrencilerin en az etkilendiği eserler olarak gösterilebilir.

3.4. Diyarbakır İç Kale (Arkeoloji) Müzesine Yapılan Gezi Sonrası Coğrafya Dersine Karşı Merak Ve İlgiye İlişkin Bulgular

Öğrencilerin Diyarbakır İç Kale (Arkeoloji) Müzesine yapılan gezi sonrasında öğrencilerin coğrafya dersine karşı merak ve ilgilerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

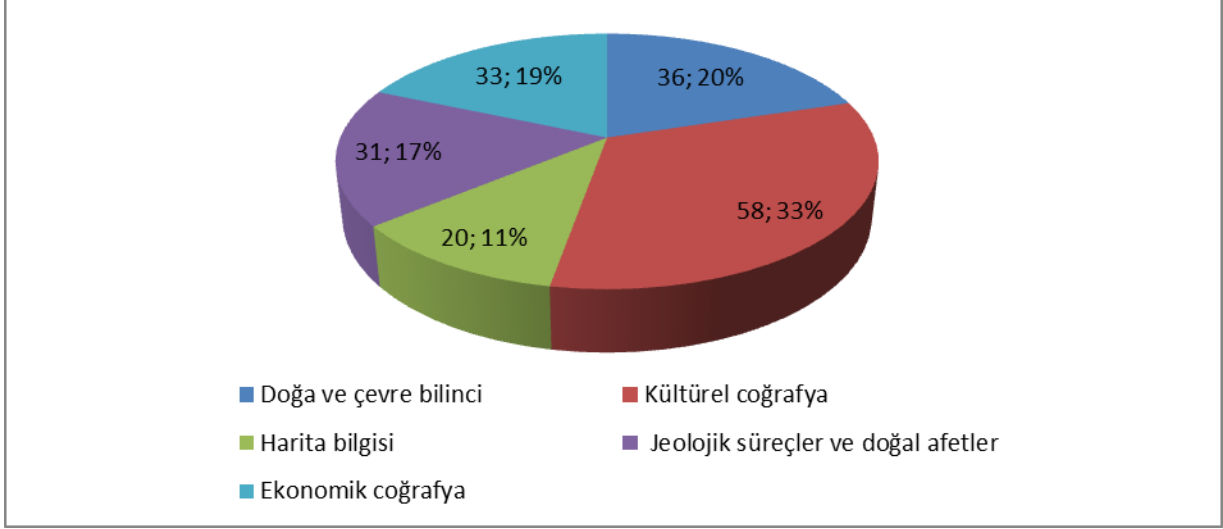

Şekil 2: Diyarbakır İç Kale Müzesine Yapılan Gezi Sonrası Coğrafya Dersine Karşı Merak Ve İlgi

Şekil 2’de görüldüğü üzere öğrencilerin Diyarbakır İç Kale Müzesine gerçekleştirdikleri gezi sonrası öğrencilerden 25’inin yani %30’unun coğrafya dersine karşı merak ve ilgisinin artmadığı ancak; 58’inin yani %70’inin coğrafya dersine karşı merak ve ilgisinin arttığı görülmektedir.

3.5. Müze Gezilerinin En Çok Katkı Sağladığı Coğrafya Dersi Konularına Yönelik Bulgular

Müze gezisi, coğrafya dersinde işlenen konular arasında en çok hangilerine (birden fazla cevap yazılabilmektedir) katkı sağladığına ilişkin bulgulara şekil 3'te yer verilmiştir.

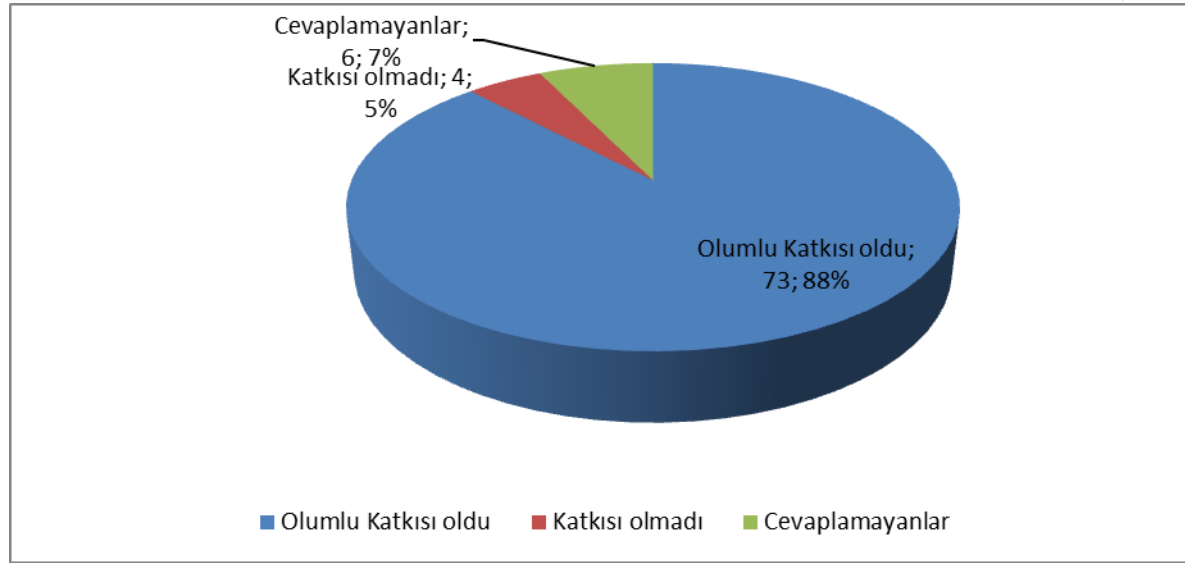

Şekil 3: Müze Gezilerinin En Çok Katkı Sağladığı Coğrafya Dersi Konuları

Şekil 3'teki grafik incelendiğinde öğrencilerin coğrafya dersi konuları arasında en çok katkısı olduğu konular sırasıyla Kültürel Coğrafya (58), Doğa ve Çevre Bilinci (36), Ekonomik Coğrafya (33), Jeolojik Süreçler (31) ve Harita Bilgisi olduğu görülmektedir.

3.6. Müzelerin Ders Dışı Öğretim Ortamı Olarak Kullanılmasına İlişkin Bulgular

Şekil 4'teki araştırma bulgularına göre, öğrencilerin %88'i (73 kişi) müzelerin ders dışı bir öğretim ortamı olarak coğrafya dersine olumlu katkı sağladığını düşünmektedir. Katılımcıların yalnızca %5'i (4 kişi) gezilerin herhangi bir katkısı olmadığını belirtirken, %7'si (6 kişi) soruyu yanıtsız bırakmıştır. Bu veriler, öğrencilerin büyük çoğunluğunun müzeleri coğrafya eğitimi için verimli bir öğrenme alanı olarak gördüğünü kanıtlamaktadır.

Şekil 4: Müzelerin Ders Dışı Eğitim Ortamı Olarak Kullanılmasına İlişkin Bulgular

3.7. Müze Gezileriyle İlgili Öğrencilerin Tavsiye, Öneri Ve Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 3: Müze Gezileriyle İlgili Öğrencilerin Tavsiye, Öneri ve Sonuçlara İlişkin Dağılım

Öneriler	f	Katılımcı Görüşlerinin Alıntıları
Müze gezilerinde süre daha uzun olmalı	6	"Bu kadar kısa sürmemeli, gezmek için daha uzun süre verilmeli(K27) "Daha geniş bir zaman kapsamında ve daha sık yapılmalı, hem gezdim eğlendim hem de bilmediğim şeyleri öğrendim. (K41) "Müzelere daha sık gitmeliyiz ve süre uzun olmalı böylece coğrafya ve tarih daha iyi anlaşılır (K56) "Müzeleri daha uzun süre orada kalıp hepsini görebiliriz (K72)
Müze gezileri daha Sık Yapılmalı	9	"Daha sık yapılan bir etkinlik olmalı" (K14) "Bu tür gezilerin sık sık yapılması gerekir" (K17) "Bence müze gezileri çok sık yapılmalı, ben müzeleri sık sık ziyaret ediyorum. Bu etkinlik okula da taşınmalı" (K49) "Müze gezileri sık bir şekilde yapılmalı ve bu da kişilerde bilgilerinin artmasını sağlar" (K81)
Geziye Yönelik Genel Memnuniyet	7	"Müze gezisi güzeldi, daha iyi düzenlenirse bizde merak uyandırır, daha da güzel olur" (K8) "Daha önce hiç gitmemiştim onca şey öğrenmek avantajlıydı. Görmediğim ama hayal ettiğim şeyleri görmek güzeldi. Coğrafya ve tarih derslerimize katkı sağladığına inanıyorum" (K52) "Kısa sürse de eğlenceli bir geziydi, böyle daha sık gezi olması"

		dileğiyle" (K54) "Keyifli bir geziydi" (K82)
Müze Ziyaretlerinin Önemine Dair Algı	4	"Benim görüşümce tüm herkesin müzeleri ziyaret edip tarih, coğrafya, jeolojik süreçlerin nasıl oluştuğu hakkında bilgi sahibi olmalı" (K23) "Bence herkes bir defa bile olsa gidip müzeleri görmeli müzeler sayesinde bilgi sahibi olmalı" (K25) "Müze gezisi coğrafya dersini daha iyi anlamamızı sağlar" (K78) "Müze gezileri sık bir şekilde yapılmalı ve bu da kişilerde bilgilerinin artmasını sağlar" (K81)
Müze İçeriği ve Sunum Yetersizlikleri	2	"Müze gezisi güzeldi, daha iyi düzenlenirse bizde merak uyandırır, daha da güzel olur." (K8) "Müzedeki bilgilendirmeler yetersizdi (K43)

Tablo 3'te görüldüğü üzere Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi öğrencilerinden ankete katılanların müze gezileriyle ilgili öğrencilerin tavsiye, öneri ve görüşlerine ilişkin dağılımı incelendiğinde *en fazla dile getirilen görüş* Müze gezileri daha Sık Yapılmalı, görüş ve önerisidir. Yine geziye yönelik genel Memnuniyet incelendiğinde öğrencilerin müze gezilerinden keyif aldığını daha sık yapılması gerektiğini; çünkü gezilerin ders başarısına katkı sağlayacağı da fazlaca dile getirilen bir görüştür. Öğrencilerin önerileri arasında Müze gezilerinde süre daha uzun olmalı böylece müzeyi daha iyi gezebileceklerini bunun da coğrafya dersi başarılarını olumlu yönde etkileyeceği görüşünü belirtmektedirler. Müze ziyaretlerinin önemine dair algı konusunda da; herkesin müzeleri gezerek tarih, coğrafya ve jeolojik süreçlerin nasıl oluştuğuyla ilgili bilgi sahibi olmaları için müzelerin ziyaret edilmesi gerektiğini ve herkesin bir kez bile olsa müzeleri mutlaka gezmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Müze içeriği ve sunum yetersizlikleri konusunda ise müze gezisinin güzel olduğunu daha iyi düzenlenirse meraklarını daha da artıracığı için daha güzel olacağını ifade etmişlerdir. Ancak müzelerdeki bilgilendirmelerin yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

4. TARTIŞMA

Coğrafya dersi müfredatı dahilinde Diyarbakır İç Kale Müzesi'ne düzenlenen geziye yönelik öğrenci algılarının analiz edildiği bu çalışmada; müze eğitiminin akademik başarı, derse karşı tutum ve mekânsal farkındalık bağlamında öğrenciler üzerinde çok boyutlu ve olumlu yansımaları olduğu saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen temel bulgular, alan yazındaki mevcut çalışmalarla büyük oranda örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir kısmı, müze ziyaretinin coğrafya dersindeki teorik ve soyut kavramları anlamlandırmada (4.06 ortalama) etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sonuç, müzelerin soyut bilgileri maddi kanıtlarla somutlaştıran birer "uygulama laboratuvarı" işlevi gördüğünü ileri süren Gülbetkin (2021) ile paralellik göstermektedir. Yapılandırmacı eğitim felsefesiyle uyumlu olan bu durum, öğrencilerin nesnelerle kurdukları doğrudan temasın

bilgiyi zihinsel olarak yeniden inşa etme sürecini hızlandırdığını kanıtlamaktadır.

Müze deneyiminin coğrafya kazanımları bazında en yüksek katkıyı sırasıyla Kültürel Coğrafya (58), Doğa ve Çevre Bilinci (36) ve Ekonomik Coğrafya (33) başlıklarında sağladığı belirlenmiştir (Salcan, 2026). Fatimah ve Ningsih (2023) tarafından yapılan çalışmada da vurgulandığı üzere müzeler, sundukları disiplinler arası perspektifle öğrencilerin konuları derinlemesine kavramasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle İç Kale Müzesi'ndeki kronolojik sergileme düzeni ve arkeolojik envanterin, yerleşme coğrafyası ile jeolojik gelişim süreçlerinin anlaşılmasında somut veriler sunduğu görülmüştür.

Çalışmanın bir diğer çarpıcı sonucu ise, gezi sonrasında öğrencilerin %70'inin coğrafya disiplinine karşı merak ve ilgisinin artmış olmasıdır. Bu bulgu, müze eğitiminin bilişsel ve duyuşsal gelişimi destekleyerek öğrenci motivasyonunu pekiştirdiğini savunan Eşki (2022) ve Ünlü (2023)'nün görüşlerini destekler niteliktedir. Ayrıca katılımcıların %88'inin müzeleri ders dışı bir öğrenme alanı olarak verimli görmesi, alan yazında bu kurumları otantik ve güvenilir bilgi kaynakları olarak tanımlayan Falk ve Dierking (2000) ile uyumludur.

Buna karşın, araştırmanın en dikkat çekici eksikliği öğrencilerin %54'ünün ziyaret öncesinde herhangi bir ön hazırlık yapmamış olmasıdır. Müze pedagojisinin en kritik aşamalarından biri olan "ziyaret öncesi planlama" safhasının eğitim kurumlarında yeterince işletilemediği anlaşılmaktadır. Bu durum; verimli bir müze deneyiminin ziyaret öncesi, esnası ve sonrası olmak üzere üç aşamalı bir stratejiyle yönetilmesi gerektiğini vurgulayan Buyurgan (2007), Kısa ve Gazel (2016) ile Özer (2018)'in uyarılarıyla benzerlik taşımaktadır.

Dijital müze uygulamalarının fiziksel ziyaretin sunduğu deneyimin yerini tutamayacağı (2.18 ortalama) yönündeki öğrenci görüşleri, gerçek nesnelerle kurulan bağın eğitimsel derinliğini ortaya koymaktadır (Salcan, 2026). Bu sonuç, orijinal objelerle kurulan etkileşimin öğrenmeyi kalıcı kıldığını belirten kuramsal çerçeve ile (Yılmaz, 2011) örtüşmektedir.

Netice itibarıyla Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi öğrencilerinin değerlendirmeleri, müze gezilerinin coğrafya öğretiminde salt bir sosyal faaliyet değil, kazanımları somutlaştıran stratejik bir yöntem olduğunu teyit etmektedir. Ancak Gülbetekin (2021) ile Kısa ve Gazel (2016) tarafından da işaret edildiği üzere, bürokratik engellerin minimize edilmesi ve hazırlık süreçlerinin daha profesyonel planlanması, bu tür faaliyetlerin eğitsel verimliliğini artırmak adına bir zorunluluktur.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde 2024 – 2025 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanan TYMM (Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli)'de ilkökul ve ortaokul düzeyinde (1-2-3-4-5-6-7-8. Sınıflar)'ın Görsel Sanatlar dersinde 7. Tema bölümünde Müze ve Kültür başlığıyla (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024); Ortaöğretim hazırlık ve 12. Sınıf Görsel Sanatlar dersinde ise 3.Tema bölümünde Zamanın İzinde Sanat başlığıyla (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024) müzeler eğitim öğretimde eskiye nazaran daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Coğrafya ve Tarih dersi gibi sosyal derslerde de bu kazanımların artması gerekmektedir.

Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilen bu araştırma, coğrafya dersi kapsamında düzenlenen müze gezilerinin öğrencilerin akademik gelişimleri, derse yönelik motivasyonları ve mekânsal farkındalıkları üzerinde kapsamlı ve olumlu sonuçlar doğurduğunu göstermiştir. Diyarbakır İç Kale Müzesi (Arkeoloji Müzesi) üzerinden elde edilen veriler ışığında ulaşılan temel sonuçlar aşağıda maddeler halinde

sunulmuştur:

Akademik Başarı ve Müfredatla İlişkilendirme

- **Kalıcı ve Anlamlı Öğrenme:** Öğrencilerin büyük çoğunluğu (4.06 ortalama ile), müze gezisinin coğrafya dersindeki bazı soyut konuları daha somut ve anlaşılır kıldığını belirtmiştir. Bu durum, müze gezilerinin yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun olarak bilgiyi zihinde kalıcı hale getirdiğini kanıtlamaktadır.
- **Kazanımlarla Örtüşme:** Araştırma sonucunda müze ziyaretinin en çok Kültürel Coğrafya (58 öğrenci), Doğa ve Çevre Bilinci (36 öğrenci), Ekonomik Coğrafya (33 öğrenci) ve Jeolojik Süreçler (31 öğrenci) konularına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Öğrenciler, müzede karşılaştıkları nesnelerin coğrafya müfredatıyla yüksek düzeyde (3.65 ortalama) örtüştüğünü savunmaktadır.

Derse Yönelik Tutum ve Motivasyon

- **İlgi ve Merak Artışı:** Gezi sonrasında öğrencilerin %70'inin coğrafya dersine karşı merak ve ilgisinin arttığı görülmüştür. Öğrencilerin %69,9'u coğrafya dersi kapsamında müze gezilerinin devam etmesini güçlü bir şekilde desteklemektedir.
- **Olumlu Algı:** Öğrenciler, müze gezilerini bir zaman kaybı olarak görmemekte (1.47 ortalama), aksine bu tür etkinlikleri dersin vazgeçilmez bir parçası olarak değerlendirmektedir. Ayrıca, öğrencilerin %88'i müzelerin ders dışı bir öğretim ortamı olarak coğrafya eğitimine olumlu katkı sağladığını ifade etmiştir.

Müze Deneyimi ve Teknoloji Kullanımı

- **Etkileyici Eserler:** Müze ziyareti esnasında öğrencileri en çok etkileyen eserlerin başında Paralar (27), İskeletler (23), Yerleşim modelleri (17) ve Takılar (17) gelmektedir. Bu bulgu, öğrencilerin insan-mekân etkileşimini yansıtan somut kanıtlara daha fazla ilgi duyduğunu göstermektedir.
- **Eğitici Materyaller:** Müzelerdeki bilgi kartları ve tanıtım levhalarının açıklayıcı olduğu (4.08 ortalama) saptanmıştır. Ayrıca, dokunmatik QR kod ve sesli materyallerin kullanımı, öğrenme sürecini kolaylaştıran önemli bir unsur olarak (3.78 ortalama) öne çıkmıştır.
- **Fiziksel Ziyaretin Önemi:** Öğrenciler, online veya dijital müzelerin fiziksel ziyaretin yerini tutamayacağını (2.18 ortalama) belirterek, gerçek nesnelerle kurulan doğrudan bağın eğitimsel değerini vurgulamışlardır.

Süreç Yönetimi ve Öğrenci Önerileri

- **Hazırlık Süreci:** Araştırmada dikkat çeken bir diğer sonuç, öğrencilerin %54'ünün gezi öncesinde müze hakkında herhangi bir ön araştırma yapmamış olmasıdır. Bu durum, müze pedagojisinin "ziyaret öncesi" aşamasının okullarda daha nitelikli planlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

- **Geliştirme Talepleri:** Öğrenciler tarafından en çok dile getirilen öneriler; müze gezilerinin daha sık yapılması, gezi sürelerinin uzatılması ve müze-okul iş birliğinin artırılması yönündedir. Ayrıca, bazı öğrencilerin müzelerdeki bilgilendirmeleri yetersiz bulması, eğitim materyallerinin geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Özetle, bu çalışma müze gezilerinin sadece sosyal bir etkinlik değil, coğrafya eğitiminde teorik bilgiyi somutlaştıran birer "uygulama laboratuvarı" işlevi gördüğünü ortaya koymuştur. Diyarbakır İç Kale Müzesi gibi otantik mekanlar, öğrencilerin kendi kentlerine yönelik aidiyet duygularını geliştirirken, kültürel mirası coğrafi bir perspektifle anlamlandırmalarına büyük katkı sağlamaktadır.

Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi öğrencileri ile Diyarbakır İç Kale Müzesi örneği üzerinden yürütülen bu araştırmanın bulguları ışığında, coğrafya eğitiminde müze gezilerinin verimliliğini artırmak amacıyla geliştirilen öneriler aşağıda uygulamacılara (öğretmenler ve okul yönetimleri), kurumlara (MEB ve Müze Müdürlükleri) ve gelecek araştırmacılara yönelik olarak üç ana başlıkta sunulmuştur:

Uygulamacılara (Öğretmenler ve Okul Yönetimleri) Yönelik Öneriler

- **Ziyaret Öncesi Hazırlık Sürecinin Nitelikleştirilmesi:** Araştırmada öğrencilerin %54'ünün gezi öncesinde müze hakkında herhangi bir ön araştırma yapmadığı saptanmıştır. Bu durum müze pedagojisinin en kritik evresinin eksik kaldığını göstermektedir. Öğretmenlerin, gezi öncesinde öğrencilere müze koleksiyonu ile coğrafya kazanımları (Kültürel coğrafya, kayaçlar, yerleşme modelleri vb.) arasındaki bağı kuracak araştırma görevleri vermesi önerilmektedir.
- **Süre ve Frekansın Artırılması:** Öğrenciler müze gezilerinin daha sık yapılmasını (f:9) ve gezi sürelerinin uzatılmasını (f:6) talep etmektedir. Okul yönetimlerinin, müze gezilerini sadece tek seferlik bir sosyal etkinlik değil, müfredatın organik bir parçası olarak planlaması ve ziyaret sürelerini derinlemesine gözleme izin verecek şekilde (en az bir tam yarım gün) düzenlemesi kalıcı öğrenme için şarttır.
- **Kazanım Odaklı Etkinliklerin Tasarlanması:** Müze gezilerinin en çok Kültürel Coğrafya (58 öğrenci) ve Doğa-Çevre Bilinci (36 öğrenci) konularına katkı sağladığı görülmüştür. Öğretmenlerin, müze ziyareti esnasında öğrencilerin pasif izleyici olmasını engelleyecek; iskeletler, paralar ve yerleşim modelleri gibi dikkat çeken eserler üzerinden sorgulamaya dayalı "çalışma kâğıtları" veya "etkinlik dosyaları" hazırlaması önerilir.
- **Müze Sonrası Değerlendirme:** Ziyaret sonrası sınıfta yapılacak tartışmalar, rapor yazımı veya müze deneyimini yansıtan okul panoları oluşturulması, edinilen bilgilerin kalıcı belleğe aktarılması açısından hayati önem taşımaktadır.

Kurumlara (MEB ve Müze Müdürlükleri) Yönelik Öneriler

- **Bürokratik Engellerin ve Ulaşım Sorunlarının Çözümü:** Literatür ve öğrenci görüşleri, müze gezilerinin önündeki en büyük engelin bürokratik prosedürler, ulaşım sıkıntıları ve maddi imkânsızlıklar olduğunu göstermektedir. MEB ve yerel yönetimlerin iş birliği yaparak okullara ücretsiz servis desteği sağlaması ve gezi onay süreçlerini kolaylaştırması, bu informal öğrenme ortamlarının kullanımını artıracaktır.

- **Müze İçi Eğitsel Materyallerin Geliştirilmesi:** Bazı öğrenciler müzedeki bilgilendirmelerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Müze yönetimlerinin, coğrafya müfredatıyla uyumlu QR kod destekli açıklamalar, sesli rehberler ve interaktif ekranları daha yaygın ve öğrenci düzeyine uygun hale getirmesi öğrenmeyi kolaylaştıracaktır.
- **Okul-Müze İş Birliği ve Uzman Desteği:** Müze bünyesinde okullara rehberlik edecek "müze eğitimcileri" istihdam edilmeli ve bu uzmanlar öğretmenlerle koordineli çalışarak kazanım odaklı turlar düzenlemelidir.

Gelecek Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- **Karşılaştırmalı ve Boylamsal Çalışmalar:** Bu araştırma Diyarbakır'daki bir Anadolu lisesi ile sınırlıdır. Gelecek çalışmalarda farklı okul türleri (Fen lisesi, Meslek lisesi vb.) veya farklı illerdeki müze kullanımları karşılaştırmalı olarak ele alınabilir. Ayrıca, müze gezisinin akademik başarı üzerindeki etkisi kontrol gruplu deneysel desenlerle uzun vadeli olarak incelenmelidir.
- **Dijital vs. Fiziksel Müze Deneyimi:** Öğrenciler dijital müzelerin fiziksel ziyaretin yerini tutamayacağını belirtmiştir (2.18 ortalama). Araştırmacılar, sanal gerçeklik (VR) destekli müze gezileri ile fiziksel gezilerin öğrenme çıktıları üzerindeki farklarını inceleyen çalışmalar yürütebilirler.
- **Öğretmen Yeterlilikleri:** Coğrafya öğretmenlerinin müze pedagojisi konusundaki farkındalıklarını ve bu konudaki eğitim ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik nitel araştırmalar literatüre katkı sağlayacaktır.

Coğrafya derslerinde müze gezileri sadece bir gezi değil, teorik bilgiyi somutlaştıran bir "uygulama laboratuvarı" olarak değerlendirilmeli; ancak bu potansiyelin tam olarak kullanılabilmesi için planlı bir süreç yönetimi ve kurumlar arası güçlü bir iş birliği tesis edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Artut, K. (2001). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Bozdoğan, A. E. (2018). Müze eğitiminin fen öğretimindeki yeri ve önemi. *Journal of Science Education*.
- Buyurgan, S. (2007). Verimli bir müze ziyaretini nasıl gerçekleştirebiliriz?. *Millî Eğitim*, (214), 317-343.
- Çal, H. (2009). Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de müzeler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (14), 315-334.
- Egüz, Ş., & Kesten, A. (2012). Sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 81-104.
- Eşki, H. E. (2022). Sosyal bilgiler dersine yönelik müze eğitimi etkinliklerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin değerlendirilmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2000). *Learning from museums: Visitor experiences and the making of meaning*. AltaMira Press.

- Fatimah, S., & Ningsih, T. Z. (2023). Through virtual field trip technology intervention, can museums be a source of historical learning?. In Unima International Conference on Social Sciences and Humanities (UNICSSH 2022) (ss. 1275-1283). Atlantis Press.
- Gülbetekin, M. (2021). Coğrafya öğretmenlerinin müzelerin coğrafya eğitiminde kullanılmasına ilişkin görüşleri (Ankara ili örneği). *Turkish Studies - Education*, 16(4), 1933-1958. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.51549>.
- Güler, A. (2008). Müzelerin eğitimdeki rolü ve kalıcı öğrenmeye etkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- İlhan, M., & Gezer, M. (2021). Araştırmaların sınıflandırılması. B. Çetin, M. İlhan ve M. G. Şahin (Editörler), *Eğitimde araştırma yöntemleri: Temel kavramlar, ilkeler ve süreçler* içinde (ss. 101-129). Pegem Akademi.
- Karadoğan, S., & Salcan, E. (2024). Diyarbakır'ın eğitim ve kültür yaşamında müzeler ve kentin müzecilik tarihi. *Şehir ve Kültür*, (35).
- Kısa, Y., & Gazel, A. A. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi (Afyonkarahisar müzeleri). *International Journal of Field Education*, 2(1), 51-83.
- Özer, M. (2018). Okul öncesi dönemde müze ile eğitime ilişkin uzmanların, ailelerin ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Paykoç, F., & Baykal, S. (2000). Müze pedagojisi: Kültür, iletişim ve aktif öğrenme ortamı olarak müzelerin etkinliğine ilişkin bir çalışma. Tarih Vakfı Yayınları.
- Salcan, E. (2026). Coğrafya dersi kapsamında yapılan müze gezilerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Şehit Abdulvahap Çokur Anadolu Lisesi örneği (Diyarbakır) [Yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşdemir, F. (2019). Verilerin toplanması. K. Yılmaz ve R. S. Arık (Editörler), *Eğitimde araştırma yöntemleri* içinde (ss. 128-158). Pegem Akademi.
- Ünlü, S. Ö. (2023). Müzelerde eğitim uygulamalarının ortaokul öğrencilerinin öğrenme becerilerine etkilerinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Üztemur, S., Dinç, E., & Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekanlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 295-325.
- Yılmaz, K. (1996). Müzelerde çocuk eğitiminin müze koleksiyonları bağlamında değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi örneğinin irdelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Yılmaz, K., & Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 3(8), 21-39.